

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

A1. α.

1. Λάθος
2. Σωστό
3. Σωστό
4. Λάθος
5. Σωστό

β. 1. «Ἄτε δὴ οὐδὲν οὐδὲ πάνυ τι σοφὸς ὢν ὁ Ἐπιμηθεὺς (ἔλαθεν αὐτὸν καταναλώσας τὰς δυνάμεις εἰς τὰ ἄλογα.) λοιπὸν δὴ ἀκόσμητον ἔτι αὐτῷ ἦν τὸ ἀνθρώπων γένος».

2. «ἔρχεται Προμηθεὺς ἐπισκεψόμενος τὴν νομὴν».

3. «Ἀπορία οὖν σχόμενος ὁ Προμηθεὺς ἦντινα σωτηρίαν τῷ ἀνθρώπῳ εὐροί...»

4. «Τῷ δὲ Προμηθεΐ εἰς μὲν τὴν ἀκρόπολιν τὴν τοῦ Διὸς οἴκησιν οὐκέτι ἐνεχώρει εἰσελθεῖν».

5. «καὶ κλέψας τὴν τε ἔμπυρον τέχνην (τὴν τοῦ Ἥφαιστου καὶ τὴν ἄλλην τὴν τῆς Ἀθηνᾶς δίδωσιν ἀνθρώπῳ,) καὶ ἐκ τούτου εὐπορία μὲν ἀνθρώπῳ τοῦ βίου γίγνεται».

B1. Στην ενότητα 3 συμπληρώνεται ο μύθος και έτσι ολοκληρώνεται και η εικόνα που διαμορφώνουμε για τον Επιμηθέα. Ο Επιμηθέας, όπως λέει το όνομά του είναι αυτός που πρώτα ενεργεί και μετά σκέφτεται. Δεν είναι προνοητικός, δεν έχει ολοκληρωμένη σκέψη, δεν προγραμματίζει με σύνεση τις πράξεις του. Σε καμιά περίπτωση, βέβαια, δεν πρέπει να του προσάψουμε δόλο ή κακές προθέσεις. Αντιθέτως, εμφανίζεται διψασμένος για δουλειά και μάλιστα για να αναλάβει ένα πολύ μεγάλο έργο. Έχει ζήλο, όρεξη, ενθουσιασμό να φέρει σε πέρας ένα δύσκολο εγχείρημα. Έχει διάθεση να είναι δίκαιος, προσπαθεί να κατανείμει ισομερώς τις δυνάμεις σε όλα τα όντα. Δυστυχώς, όμως, η έλλειψη σοφίας, η επιπολαιότητα, η έλλειψη οργάνωσης, η βιασύνη, ο ασυλλόγιστος τρόπος δράσης αποδεικνύονται στοιχεία του χαρακτήρα του ισχυρά χαραγμένα πάνω του και θα αποδειχτούν ισχυρότερα – και γι αυτό επιζήμια για τον άνθρωπο – από τις αγαθές προθέσεις του.

B2. Ο Προμηθέας, σύμφωνα με τον "πρωταγόρειο μύθο", έμεινε γυμνός, ανυπόδητος, χωρίς σκεπάσματα και άοπλος, βρέθηκε σε αμηχανία. Για να βοηθήσει τον άνθρωπο, έκλεψε από το κοινό εργαστήριο του Ήφαιστου και της Αθηνάς τις τεχνικές γνώσεις και τη φωτιά και τις πρόσφερε στον άνθρωπο.

Με τον όρο «έντεχνος σοφία» νοούνται όχι μόνο οι θεωρητικές γνώσεις, αλλά η ευφυΐα και η κατασκευαστική ικανότητα: οι τεχνικές γνώσεις, οι εμπειρίες και οι δεξιότητες οι σχετικές γενικά με τις τέχνες, είτε αυτές είναι πρακτικές τέχνες που καλύπτου βιολογικές ανάγκες του ανθρώπου (μεταλλουργία κ.ά.) είτε είναι καλές τέχνες (αρχιτεκτονική, γλυπτική κτλ.). Ως προς τις καλές τέχνες η «έντεχνος σοφία» δεν είναι βέβαια σχετική με τη σύλληψή της ιδέας ενός καλλιτεχνικού έργου (με τη φαντασία, το ταλέντο, τους στόχους κ.λπ. του καλλιτέχνη) αλλά με την δημιουργία εκείνων των καλλιτεχνικών έργων που χρειάζεται να κατασκευαστούν με τη βοήθεια τεχνικών γνώσεων και εργαλείων. Το γεγονός ότι κλέβει τις τεχνικές γνώσεις δείχνει τη μεγάλη αξία των ιδιοτήτων και των εφοδίων που έδωσαν στον άνθρωπο τη δυνατότητα να επιβιώσει και να μεταβεί σε ένα ανώτερο στάδιο πολιτισμού.

Ωστόσο ο Προμηθέας δεν μπόρεσε να κλέψει από το παλάτι του Δία την πολιτική τέχνη γιατί οι φρουροί του, η Βία και το κράτος δεν επέτρεψαν στον Τιτάνα να μπει στην κατοικία του βασιλιά των θεών.

Ο Πρωταγόρας με τον όρο πολιτική σοφία εννοεί τη γνώση της πολιτικής τέχνης, δηλαδή την ικανότητα πολιτικής και κοινωνικής οργάνωσης στα πλαίσια ενός θεσμού όπως είναι η πόλη. Πρόκειται για γνώσεις που εξασφαλίζουν στους ανθρώπους τη δυνατότητα να ζουν οργανωμένοι, να συνυπάρχουν, να διαμορφώνουν δυνατότητες για μια κοινωνία που θα πορεύεται στο δρόμο της προόδου. Αυτήν τη γνώση την κατείχε, όπως βλέπουμε στην αμέσως επόμενη πρόταση, μόνο ο Δίας, κάτι που καταδεικνύει και τη σπουδαιότητά της.

Το τίμημα της αγάπης του Προμηθέα για τον άνθρωπο ήταν πολύ υψηλό. Ο Τιτάνας δικάστηκε για κλοπή – αυτό μόνο αναφέρει λιτά ο Πρωταγόρας –, επισημαίνοντας ότι αίτιος στάθηκε ο Επιμηθέας με την απρονοησία του. Ωστόσο άλλες πηγές (Θεογονία, Προμηθεύς Δεσμώτης) αναφέρουν και τη σκληρότατη τιμωρία που επέβαλε στον Προμηθέα ο εξοργισμένος Δίας, ο οποίος τον έδεσε με αλυσίδες σε ένα βράχο του Καυκάσου και έστειλε ένα γυπαετό να του τρώει κάθε μέρα το συκώτι, το οποίο ξαναγινόταν τη νύχτα, για να επαναληφθεί το φριχτό μαρτύριο την επομένη· ώσπου ο Ηρακλής σκότωσε το σαρκοβόρο πουλί και απελευθέρωσε τον Τιτάνα.

- B3.** α. Σωστό
β. Σωστό
γ. Λάθος
δ. Σωστό
ε. Λάθος

- B4.** είμαρμένη - μερίδιο
ἐξιέναι – εισιτήριο
ἔσχε - σχήμα
κλέπτει - κλεψύδρα
λαθών - λήθη

B5. Ο Προμηθέας, θέλοντας να διορθώσει το λάθος του αδερφού του, του Επιμηθέα, ο οποίος μοίρασε όλα τα δώρα του Δία στα υπόλοιπα ζωντανά πλάσματα και άφησε έτσι τον άνθρωπο γυμνόν, ἄστρωτον, ἀνυπόδητον και ἄοπλον, έκλεψε από τους θεούς (τον Ἥφαιστο και την Αθηνά) τη φωτιά και τις τεχνικές γνώσεις (πῦρ και ἔντεχνος σοφία) και τα χάρισε στους ανθρώπους. Χάρη σ' αυτά τα κλεμμένα θεϊκά δώρα, ο άνθρωπος κατάφερε να δημιουργήσει πολιτισμό, αλλάζοντας τρόπο ζωής και βγαίνοντας από την κατάσταση του «ζώου». Ο Προμηθέας, λοιπόν, είναι ο μεγάλος ευεργέτης της ανθρωπότητας.

Για αυτήν την προσφορά του Προμηθέα στην ανθρωπότητα κάνει λόγο και ο Αισχύλος στην τραγωδία του «Προμηθεύς Δεσμώτης», όπου παρουσιάζει τον Τιτάνα, όπως τον παρουσιάζει και ο Πρωταγόρας: ο Προμηθέας είναι ο μεγάλος ευεργέτης της ανθρωπότητας.

Είναι, όμως, διαφορετικός ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζεται ο Προμηθέας (ως ευεργέτης της ανθρωπότητας από τον Αισχύλο (βλ. σχολικό βιβλίο, σελ. 64-68) και από τον Πρωταγόρα (ενότητες 2-4 του σχολικού βιβλίου). Συγκεκριμένα:

Αισχύλος:

Χάρη στον Προμηθέα οι άνθρωποι:

- φωτίστηκαν με νου και σκέψη
- ανέκτησαν συνείδηση του κόσμου που τους περιέβαλλε
- ξέφυγαν από τις υπόγειες καταστάσεις και έχτισαν «πλινθόκτιστα ηλιόφωτα καλύβια»
- απέκτησαν την τέχνη της επεξεργασίας του ξύλου
- απέκτησαν την ικανότητα να ξεχωρίζουν τις εποχές του έτους
- απέφευγαν πλέον τις άκριτες και τυχαίες πράξεις
- απέκτησαν την ικανότητα του προσανατολισμού με τη βοήθεια των άστρων
- εφηύραν τον αριθμό και τα «συνταιριάσματα» των γραμμάτων
- ανέπτυξαν όλες τις Τέχνες που στηρίζονται στα γράμματα
- έβαλαν στο ζυγό τα ζώα, για να υπηρετούν τον άνθρωπο
- έξεψαν στα άρματα τα άλογα
- ανακάλυψαν τα ιστιοφόρα πλοία
- καταπολέμησαν τις αρρώστιες ανακαλύπτοντας φάρμακα και καταπραϋντικά βότανα γι' αυτές
- διδάχτηκαν πάρα πολλούς τρόπους μαντικής
- απέκτησαν την ικανότητα να ερμηνεύουν τα όνειρα και το πέταγμα των πουλιών
- ενημερώθηκαν για τις προτιμήσεις των θεών σχετικά με τα σφάγια
- διδάχτηκαν τη δύσκολη τέχνη της πυράς στη θράκα
- βρήκαν κάτω από το χώμα και αξιοποίησαν γι' αυτούς μέταλλα, όπως ο χαλκός κι ο σίδηρος, και τα πολύτιμα, όπως ο χρυσός και το ασήμι
- διδάχτηκαν όλες γενικά τις τέχνες

Πρωταγώρας:

Η φωτιά και οι τεχνικές γνώσεις έδωσαν στον άνθρωπο τη δυνατότητα:

- να πιστέψει σε θεούς μόνο αυτός από όλα τα ζώα
- να ιδρύσει βωμούς και να κατασκευάσει αγάλματα θεών
- να αρθρώσει γλώσσα και λέξεις
- να βρει κατοικίες, ρούχα, υποδήματα, στρωσίδια και τροφές από τη γη

Ομοιότητες-Διαφορές ανάμεσα στον Πρωταγόρα και τον Αισχύλο:

Ομοιότητα:

- Και ο Πρωταγόρας κι ο Αισχύλος δίνουν την αισιόδοξη εκδοχή του μύθου: ο Προμηθέας συνέβαλε αποφασιστικά στην πρόοδο και στην εξέλιξη του ανθρώπου σε όλους τους τομείς της ζωής του, εκτός βέβαια από την πολιτική και κοινωνική οργάνωση.

Διαφορές:

- Στο μύθο μιλάει ο Πρωταγόρας, ενώ στο απόσπασμα του βιβλίου ο ίδιος ο Προμηθέας.
- Στο αισχύλειο απόσπασμα δεν γίνεται καθόλου λόγος για την κλοπή της φωτιάς, σε αντίθεση με τη μυθική αφήγηση του Πρωταγόρα (ενότητα 3).
- Ο Πρωταγόρας αναφέρει επιγραμματικά τις ωφέλειες του ανθρώπου από τα κλεμμένα θεϊκά δώρα, ενώ στο απόσπασμα η απαρίθμηση είναι αναλυτική και εκτενής.
- Δεν αναφέρονται στον Αισχύλο τα δώρα του Δία (η «αϊδώς» και η «δίκη»), που είναι απαραίτητα για την οργάνωση των ανθρώπων σε κοινωνίες.
- Ο Αισχύλος στην τραγωδία του θέλει να δείξει τη σύγκρουση του Τιτάνα με τον Δία και στόχος του ποιητή είναι η απαρίθμηση των ευεργεσιών του Προμηθέα. Αντίθετα, ο Πρωταγόρας χρησιμοποιεί το μύθο στο πλαίσιο της συζήτησης για το διδακτό της αρετής και του δίνει κοινωνιολογικές προεκτάσεις.

ΑΙΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ1. Εγώ βέβαια είμαι απλός άνθρωπος, ξέρω καλά, όμως ότι είναι καλύτερο να μάθει κανείς το σωστό με βάση την ίδια τη φύση του, και κατά δεύτερο λόγο να διδαχθεί από όσους γνωρίζουν αληθινά κάτι σωστό παρά από όσους κατέχουν την τέχνη της εξαπάτησης. Ίσως λέω λόγια που δεν μοιάζουν με των σοφιστών (ίσως τα λόγια μου δεν μοιάζουν με των σοφιστών). Δεν επιδιώκω όμως αυτό. (Δεν αποσκοπώ σε αυτό).

Γ2. Κύρια σημεία απάντησης:

Ο Ξενοφών ισχυρίζεται ότι:

- Οι σοφιστές διατείνονται πως οδηγούν τους νέους στην αρετή αλλά κάνουν το αντίθετο. Δεν έχουν κάνει κανέναν ενάρετο ούτε προσφέρουν συγγράμματα τα οποία δημιουργούν ενάρετους ανθρώπους. Το αντίθετο μάλιστα, έχουν γράψει πολλά για ανούσια θέματα τα οποία δεν εμπεριέχουν καμία αρετή αλλά στρέφουν τους νέους σε εφήμερες ηδονές κενού περιεχομένου.

- Βέβαια, ορισμένοι νέοι ελπίζουν ότι θα μάθουν κάτι από αυτούς. Ωστόσο οι ελπίδες του είναι φρούδες. Η συναναστροφή με αυτούς και η διδασχή των σοφιστών αποτελεί εμπόδιο για την απόκτηση χρήσιμων γνώσεων από τον νέο και συνιστά κακή εκπαίδευση.

- Ο Ξενοφώντας καταδικάζει, επιπλέον, τους σοφιστές για μεγάλα αδικήματα· για το εξεζητημένο ύφος των γραπτών τους, για το ότι δεν έχουν διατυπώσει κάποιο αξιόλογο απόφθεγμα που θα οδηγούσε τους νέους στην αρετή.

Γ3. α.

Ουσιαστικά

ἄνδρα : ἄνδρας

γράμματα : γράμμα

Αντωνυμίες

ὄντιν' : οὓστινας

ῶν : οὓ

β. Ρήματα

ἔωράκαμεν

ἐποίησαν

παρέχονται

Υποτακτική Αορίστου

ἴδωμεν

ποιήσωσιν

παράσχωνται

Γ4. α.

Υπόθεση: "εἰ καλῶς ἔχοιεν"

Απόδοση: "ὄνόματα μὲν γὰρ οὐκ ἂν παιδεύσειε"

Ο υποθετικός λόγος δηλώνει την απλή σκέψη του λέγοντος

Μετατροπή σε προσδοκώμενο

Υπόθεση: "εἰ καλῶς ἔχωσι(ν)"

Απόδοση: "ὄνόματα μὲν γάρ οὐκ παιδεύσει/-η"

Γ.4. β.

Η σύνταξη είναι παθητική και (αττική)

Μετατροπή σε ενεργητική σύνταξη: "Αὐτοὶ γεγράφασι(ν) πολλά."